ԱՐՇԱԼՈՒՅՍ ԱՐԵՒԵԼՅԱՆ

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ամերիկաի համար տարեկան 4 տոլար [illegible] դրմ.
Եւրոպաի և այլ տեղերի համար արկին. 20 ֆրանգ
Տնօրէնութիւնն լինք կը վճարէ փոստի ծախքը։
Բաժնորդագրութիւնները կը սկսին ամսագլուխներէն (բաց Ն. Տ.ի) և ԿԱՆԽԻԿ վճարելի են։ Վեցամսեայ և եռամսեայ բաժնորդագրութիւններ ալ կրնդունուին, առանց ոևէ յաւելման բաժնեգնին վրայ։
Նամակ և ծրար պէտք է ղրկել հետեւեալ հասցէով· M. PORTOUKALIAN, rédacteur du journal *Arménia* MARSEILLE (France)

Գ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 39

1887 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 28

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 16 (Հ. Տ.)

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹՔ

Կը հրատարակուի Չ. և Երի. օրեր

ՊԱՏՄԱՆԵՆԵՐ

Թղթակրութիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտելով և կամ մասամբ միայն կը հրատարակէ իրեն ղրկուած գրութիւններն։
Պարտաւոր չէ վերադարձնել չհրատարակուած ձեռագիրներն։
Յանուցումներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով։
Յանուցման 1 միջակ գիրը 1 սանթիմ կարժէ· 1 գլխագիրը 2 սանթիմ։

Les annonces, en français et en arménien, sont reçues au bureau de la Rédaction (Rue Vacon, 50)

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հայերի գաղթականութեան մասին. — Նամակ Ռուսիայեն (Մոսկվա)· — Ամեն· Իրիմեան Հայրիկի հիւանդութիւնը.—Հայեր ի Թիւրքիա. — Հայեր ի Ռոմանիա. — Ազդ· — Մեսրոպեան Ըննթերցասիրաց ընկ. ի Նոր-Ջուղա (Պարսկաստան)· —Արտասահմանի լուրեր. — Յանուցումներ· — Բանասիրական (Ընկերասջ նամակներից)։

ՀԱՅԵՐԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ազգութեան էական պայմաններէ մին է անընդհատ մի ընդհանրական հայրենիք։ Ազգայնութեան ոգին չէ կարող կանգուն և կենդանի մնալ եթէ իւր օտքի տակ հաստատուն հող չը կայ կանգնելու համար։ Այս ճշմարտութիւնն այնչափ բացարձակ կերպով ընդունած են եւրոպացի ազգերն որ նոքա մինչեւ անգամ կը գժտութեան ըմբռնել մի ազգութիւն առանց հայրենիքի։ Նոցա համար թիւրքիայի հայը թիւրք է ընդհանրապէս, Ռուսիայի հայը Ռուս է ևն. մինչեւ անգամ ազգասէր բառ չկայ եւրոպական լեզուներին մէջ. մեր «ազգասէր» բառին կը համապատասխանէ նոցա լեզուով patriote բառը որ կը նշանակէ հայրենասէր։

Հնութեան մէջ շատ ազգեր կային որոնք այսօր չկան աշխարհի վրայ այլ իրենց անուն միայն թողած են պատմութեան մէջ։ Մի ազգութեան պատկանող բոլոր մարդիկը համաձգտամայն մեռած չեն կրնար լինիլ, բայց երբ անոնք իրենց հայրենիքը կը թողուն որ օտարի սեփականութիւն դառնայ բոլորովին, երբ կը հրաժարին իրենց սեփական հայրենիքը ուրիշներէ ոեւէ պատճառով մը, այդ կարծանուած հայրենիքի տակ կը թաղուի նաեւ իրենց ազգութիւն և նորա ստեղծագործութիւնները վրայ կը կանգնի մի նոր հայրենիք նոր ազգութեան անունով։

Հայ ազգը կենդանի է այսօր աշխարհի վրայ որովհետեւ ունի իրեն սեփական ազգային մի հայրենիք, պատմական յիշատակներով նախապատրաստած, ուր գեռ ցայսօր կապրին հայեր որոնք իրը հարազատ զաւակներ այդ երկրի՝ նորա ամենակարեւոր մի տարրը կը կազմեն։ Բայց Հայաստան կը դադրի իրապէս գոյութիւն ունենալէ և այլ եւս չկրնար կոչուիլ այդ անունով երբ հայ ազգութիւն չմնայ ասնեակ։ Կը մեռնի Հայաստան առանց Հայի և կը մեռնի Հայը առանց Հայաստանի։ Հայ դպիրներն ուր որ ալ գրած լինին, իրը ազգութիւն կրնան տակաւ մինչեւ մեկ տասիճան, ապրելով իրենց կենդանի մայր-հայրենիքի յիշատակովը, և նորա անունով յարարերութիւն կապելով զանազան տեղեր գանուած Հայերին հետ։ Բայց երբ այդ մայր-հայրենիքը, Հայաստան, բոլորովին գաստրկուի Հայերէ, երբ այդ կապ ինք խզուի, քանդուի, ա՛լ ի՞նչպէս կրնայ միացնել Հայերն իրար հետ իբր մի ազգ։

Ուրեմն Հայերի անընդհատ և մեծ բազմութեամբ գաղթելը իրենց մայր-հայրենիքէ, Հայաստանի գաստրկուելը Հայերէ՝ մի մեծ վտանգ կ'ըսպառնայ հայ ազգութեան։

Այդ անուրանալի է։ Բայց մենք որ Հայաստանցիներուն կրած անտանելի նեղութիւններէն ազատ և ազատ հով վիճակի մէջ կապրինք օտար աշխարհներու մէջ, շատ իրաւունք ունի՞նք արդեօք մեզազրելու Հայաստանցիներն որոնք իրենց երկրի մէջ խեղճ և անգործ ձնացած, միեւնոյն ժամանակ զանազան հարստահարութիւններուն ենթարկուած լինելով, ստիպուած կը գտնին օտար աշխարհներ։ Արդեօք գաղթականութեան դէմ հեռուէն մեր կարգացած լակ վերացական քարոզները և մի քանի տող ա՛խ ու վա՛խ կրկնող բանաստեղծութիւնները կը բաւե՞ն ազդել նոցա վրայ։ Մինչ Հայաստանցին ինք առանց սրտատրփի կը բաժնուի իւր ծնօղների և սիրելիների գրկէն՝ իրեն օտար և արհամարհող մարդերի չքնաղին մէջ ծանր ստութեամբ ապրելու համար. մինչ նա ստրախտութեամբ կը թողու իր երկրի լայնատակ և մաքուր օդ՝ որ իրեն հակառական առողջութիւն պարգեւած է, երթալ մեծ քաղաքներէ ապահանուած օդը ծծելու և պանդխտութեան մէջ կեանքը մաշելու համար։ Բայց ի՞նչ անէ, հարկը սոսկալի է. տունը հայ կուզէն, վաշխառուն իւր տոկոսները կը պահանջէ, հաստատութիւնն ալ իւր հարկերը։

Հայերի գաղթականութեան առջեւն առնելու համար բաւական չէ լակ վերացական քարոզները կարգալ գաղթականութեան դէմ, այլ պէտք է մտածել գլխաւորապէս Հայաստանի տնտեսական և քաղաքական դրութիւնը բարեփոխելու միջոցներին վրայ։ Այս նկատմամբ ի՞նչ ազդած ունինք մենք, մայր-հայրենիքէն գուրս գտնուղ և միեւնոյն ժամանակ գաղթականութեան դէմ մեծ մեծ խօսող Հայերս։ Մենք մինչեւ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԸՆԿԵՐՈՒՀԻՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐԻՑ

(Շար. 38րդ թիւեն)

Առաջուայ նման արեւը սիրուն էր իր հրացայտ ճառագայթներով, առաջուայ նման գալար խոտերը կանաչացնում էին սարերի լանջերը, առաջուայ նման ըմի մակերեւոյթը հանգիստ էր իր ամբողջ տարածութեան վրա, առաջուայ նման ջրի մէջ խորասուզուած անբան երկու գոմէշները զովանում էին և ծոյլ, դանդաղ կերպով շարժում իրանց ծնօտները՝ ոչինչ բանից տեղեկութիւն չունենալով... Լուռ, համր, անկարեկից մեղ չրջապատող բնութիւնը այժմ բանաստեղծական չէր այլ եւս ... անկարեկից էինք և մենք՝ երեք հոգի կանգնած ապուշներս... վերջապէս և մենք հեռացանք՝ թողնելով անօդնական այն խեղճ ողբմելիին միայնակ աւազի վրա...։

II

... Հայրենական գիւղը 13 տարուց յետոյ շատ անփոփոխ երեւաց ինձ, տները, ոմերը, փողոցները մնացել էին նոյնը. սակայն այժմ իմ աչքում անները փոքրիկացել, ոմերը ցածացել, փողոցները նեղացել էին, ապառաժ՝ բուսակատնութիւնից զուրկ լեռները այժմ աւելի որշակի տպաւորեցան մտքումս. բնակիչք՝ մեր ղրացիները և ազգականները ինձ մեծ մասամբ անծանօթ էին. հներից շատերը մեռել՝ գնացել էին և նորերը բանում էին նրանց տեղը։ Մեռածների թուումն էր նաեւ իմ տատը։ Ինձ պատմեցին շատերը նրա մահուան մանրամասնութիւնները և ամենքն էլ միակերպ։

— Նա պառկեց անկողնում հինգ կամ վեց օր միայն. նրա հիւանդութիւնը տանեցիներից և ոչ մէկին չէր անհանգստացնում ու շատ թեթեւ էր համարում։ Գիւղում օրինաւոր բժիշկ չկայ — բժշկութիւն անում են ամենքը, իւրաքանչիւրը մի գեղ է առաջարկում, որը իր վրա փորձել էր, կամ որի մասին լսել էր, և մեծ մասամբ գործադրւում է հիւանդի վրա։ Նա ցաւ էր զգում կողքում, որի ծակոցը թեթեւացնելու համար տաքցրած ալիւս կամ խուժի էին դնում վրան։

Հիւանդութեան երկրորդ օրը նա հրամայեց բերել տալ իմ հօրս՝ իր մեծ փեսային, որը այդ օրերում գիւղից բացակայ էր։ Նոյն օրը երեկոյեան եկաւ հայրս։

— Ապրիս, սիրելի Յակոբ, որ շուտ եկար, ես հէնց գիտէի որ դու չես ուշանալ։ Լա՛ր, Յակոբ, ես շուտով մեռնելու եմ, և դիտմամբ քեզ կանչել տուի, որ մի քանի հարիւրը բաներ ասեմ քեզ մահիցս առաջ...

— Ի՛նչ մահ, ի՞նչ ես ասում, մայրիկ, ընդմիջեց նրան հայրս։

— Չէ՛, որդի, դու չես դիտում, իսկ ես դիտում եմ, այն էլ հաստատ, որ շատ չուտով պիտի մեռնեմ։ Լսիր ուրեմն, Յակոբ։

— Ինչի՞ց դիտես, ո՞վ ասաց, ինչի՞ց իմացար, չարուստ էր միանգամ եւտեւից հայրս։

— Ուղո՞ւմ ես իմանալ —երկէր էր, հիւանդութեան առաջին օրը, այստեղ պառկած էի, և ոչինչ բանից տեղեկութիւն չունէի, այդ դուռը սովորականին պէս բաց էր և մերայինք ամենքն էլ իրանց գործին էին։ Մեր տազուարի ձուածող սեւ հաւը՝ ես ճանաչո՞ւմ ես՝ այդ բաց դռնովն եկաւ, ներս մտաւ սենեակս, տաղ ա՛խ ու վա՛խ կրկնող բանաստեղծութիւններն կը բաւե՞ն ազդել նոցա վրայ։ Մինչ Հայաստանցին ինք առանց սրտատրփի կը բաժնուի իւր ծնօղների և սիրելիների գրկէն՝ իրեն օտար և արհամարհող մարդերի չքնաղին մէջ ծանր ստութեամբ ապրելու համար. մինչ նա ստրախտութեամբ կը թողու իր երկրի լայնատակ և մաքուր օդ՝ որ իրեն հակառական առողջութիւն պարգեւած է, երթալ մեծ քաղաքներէ ապահանուած օդը ծծելու և պանդխտութեան մէջ կեանքը մաշելու համար։ Բայց ի՞նչ անէ, հարկը սոսկալի է. տունը հայ կուզէն, վաշխառուն իւր տոկոսները կը պահանջէ, հաստատութիւնն ալ իւր հարկերը։

Հայերի գաղթականութեան առջեւն առնելու համար բաւական չէ լակ վերացական քարոզները կարգալ գաղթականութեան դէմ, այլ պէտք է մտածել գլխաւորապէս Հայաստանի տնտեսական և քաղաքական դրութիւնը բարեփոխելու միջոցներին վրայ։ Այս նկատմամբ ի՞նչ ազդած ունինք մենք, մայր-հայրենիքէն գուրս գտնուղ և միեւնոյն ժամանակ գաղթականութեան դէմ մեծ մեծ խօսող Հայերս։ Մենք մինչեւ

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ԸՆԿԵՐՈՒՀԻՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐԻՑ

(Շար. 38րդ թիւեն)

Առաջուայ նման արեւը սիրուն էր իր հրացայտ ճառագայթներով, առաջուայ նման գալար խոտերը կանաչացնում էին սարերի լանջերը, առաջուայ նման ըմի մակերեւոյթը հանգիստ էր իր ամբողջ տարածութեան վրա, առաջուայ նման ջրի մէջ խորասուզուած անբան երկու գոմէշները զովանում էին և ծոյլ, դանդաղ կերպով շարժում իրանց ծնօտները՝ ոչինչ բանից տեղեկութիւն չունենալով... Լուռ, համր, անկարեկից մեղ չրջապատող բնութիւնը այժմ բանաստեղծական չէր այլ եւս ... անկարեկից էինք և մենք՝ երեք հոգի կանգնած ապուշներս... վերջապէս և մենք հեռացանք՝ թողնելով անօդնական այն խեղճ ողբմելիին միայնակ աւազի վրա...։

II

... Հայրենական գիւղը 13 տարուց յետոյ շատ անփոփոխ երեւաց ինձ, տները, ոմերը, փողոցները մնացել էին նոյնը. սակայն այժմ իմ աչքում անները փոքրիկացել, ոմերը ցածացել, փողոցները նեղացել էին, ապառաժ՝ բուսակատնութիւնից զուրկ լեռները այժմ աւելի որշակի տպաւորեցան մտքումս. բնակիչք՝ մեր ղրացիները և ազգականները ինձ մեծ մասամբ անծանօթ էին. հներից շատերը մեռել՝ գնացել էին և նորերը բանում էին նրանց տեղը։ Մեռածների թուումն էր նաեւ իմ տատը։ Ինձ պատմեցին շատերը նրա մահուան մանրամասնութիւնները և ամենքն էլ միակերպ։

— Նա պառկեց անկողնում հինգ կամ վեց օր միայն. նրա հիւանդութիւնը տանեցիներից և ոչ մէկին չէր անհանգստացնում ու շատ թեթեւ էր համարում։ Գիւղում օրինաւոր բժիշկ չկայ — բժշկութիւն անում են ամենքը, իւրաքանչիւրը մի գեղ է առաջարկում, որը իր վրա փորձել էր, կամ որի մասին լսել էր, և մեծ մասամբ գործադրւում է հիւանդի վրա։ Նա ցաւ էր զգում կողքում, որի ծակոցը թեթեւացնելու համար տաքցրած ալիւս կամ խուժի էին դնում վրան։

Հիւանդութեան երկրորդ օրը նա հրամայեց բերել տալ իմ հօրս՝ իր մեծ փեսային, որը այդ օրերում գիւղից բացակայ էր։ Նոյն օրը երեկոյեան եկաւ հայրս։

— Ապրիս, սիրելի Յակոբ, որ շուտ եկար, ես հէնց գիտէի որ դու չես ուշանալ։ Լա՛ր, Յակոբ, ես շուտով մեռնելու եմ, և դիտմամբ քեզ կանչել տուի, որ մի քանի հարիւրը բաներ ասեմ քեզ մահիցս առաջ...

— Ի՛նչ մահ, ի՞նչ ես ասում, մայրիկ, ընդմիջեց նրան հայրս։

— Չէ՛, որդի, դու չես դիտում, իսկ ես դիտում եմ, այն էլ հաստատ, որ շատ չուտով պիտի մեռնեմ։ Լսիր ուրեմն, Յակոբ։

— Ինչի՞ց դիտես, ո՞վ ասաց, ինչի՞ց իմացար, չարուստ էր միանգամ եւտեւից հայրս։

— Ուղո՞ւմ ես իմանալ —երկէր էր, հիւանդութեան առաջին օրը, այստեղ պառկած էի, և ոչինչ բանից տեղեկութիւն չունէի, այդ դուռը սովորականին պէս բաց էր և մերայինք ամենքն էլ իրանց գործին էին։ Մեր տազուարի ձուածող սեւ հաւը՝ ես ճանաչո՞ւմ ես՝ այդ բաց դռնովն եկաւ, ներս մտաւ սենեակս, ման եկաւ՝ ինչպէս միշտ կուտ էր որոնում իր համար, անցաւ անկողնուս կողքով, յետոյ կանգնեց և յանկարծ դուրս թռաւ երդիկի միջով։ Սրան ի՞նչ կասես, ոչ ոք այդ հաւին քիչ չարաչ, ոչ ոք նրան չվախեցրեց, ինչպէս որ ներս էր մտել՝ այնպէս էլ կարող էր դուրս գալ...

— Է՜հ, մայրիկ, այնպէս ուզեց քէֆը ու այնպէս դնաց։

— Չէ, որդիս, մերոնք էլ քեզ նման էին ասում ու շատ էլ ուրիշ բաներ. քեզնից էլ աստում էր որ ես գժուել եմ ու վեր է առել անմեղ հաւը մորթել տուել — ինչո՞ւ համար աւոր. չէ, որդի, ես նրանց էլ էի բացատրում, քեզ էլ եմ հասկացնում՝ թէ դա մի վերին յայտնութիւն է, մի նշան, մի ազդարարութիւն է՝ որ իմ մահս մօտ է և՝ որ իմ հոգիս այդ կերպով և այդ իսկ ճանապարհով պիտի համբառնայ...

— Ի՛նչ էք հրամայում, մայրիկ։

— Այո՛, որդիս, հէնց դրա համար էլ քեզ կանչել տուի որ մահիցս առաջ տեսնում քո հետ։ Հիմա մեր ազգատոհմումը դու ես մեծը, բան հասկացողը, կարդացողը։ Քո աները ծերացել է՝ ամենայն բան լաւ չի հասկանալ և մտքին էլ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻ ՈՐՈՇՈՒՄԸ

Ի. Թ. 8/20 մարտի 1920 թ.

Հայաստանի Հանրապետության Վարչապետ Ն. Գր. Տիգրանի վերադարձի առթիվ Ն. Գր. Տիգրանի և Ն. Բ. Ն. Հայաստանի Հանրապետության Ներկայացուցչական Կոլեգիայի նախագահ Ա. Ա. Խատիսյանի միջև տեղի ունեցած հեռագրական փոխանակության հրապարակումը Ն. Գր. Տիգրանի կողմից ստանձնած պատասխանատու պաշտոնի հետ կապված՝ ինձ համար ամենամեծ պատիվն է, որ ես կարող եմ ներկայացնել Հայաստանի Հանրապետության Ներկայացուցչական Կոլեգիայի առջև Հայաստանի Հանրապետության Կառավարության ծրագիրը։

Ներկայ պահին, երբ Հայաստանի Հանրապետությունը ստիպված է ոչ միայն ներքին, այլև արտաքին ահագին դժվարությունների հետ կռվել, Կառավարության ծրագրի հիմնական գծերը կարող են միայն ընդհանրական բնույթ կրել։ Ես կարող եմ միայն հայտնել, որ Կառավարությունը կձգտի ամեն կերպ ամրացնել Հայաստանի Հանրապետության անկախությունը, ինչպես ներքին, այնպես էլ արտաքին տեսակետից։

Ներքին տեսակետից Կառավարությունը կձգտի ամրացնել Հայաստանի Հանրապետության պետական կարգերը, ստեղծել կանոնավոր բանակ, ամրացնել ֆինանսական դրությունը, զարգացնել ազգային տնտեսությունը, ամրացնել երկրի ներքին կարգը և ապահովել քաղաքացիների անձնական և գույքային իրավունքները։

Արտաքին տեսակետից Կառավարությունը կձգտի ամրացնել Հայաստանի Հանրապետության միջազգային դիրքը, հաստատել նրա հարաբերությունները հարևան պետությունների հետ, ինչպես նաև հաստատել հարաբերություններ այն պետությունների հետ, որոնք դեռ չեն ճանաչել Հայաստանի Հանրապետությունը։

Ներկայ պահին Հայաստանի Հանրապետության ամենամեծ խնդիրը Թուրքիայի հետ հարաբերությունների կարգավորումն է։ Կառավարությունը կձգտի հաստատել Թուրքիայի հետ այնպիսի հարաբերություններ, որոնք կապահովեն խաղաղ զարգացումը և կվերացնեն այն անհամաձայնությունները, որոնք գոյություն ունեն Հայաստանի Հանրապետության և Թուրքիայի միջև։

Կառավարությունը կձգտի ամրացնել Հայաստանի Հանրապետության միջազգային դիրքը, հաստատել նրա հարաբերությունները հարևան պետությունների հետ, ինչպես նաև հաստատել հարաբերություններ այն պետությունների հետ, որոնք դեռ չեն ճանաչել Հայաստանի Հանրապետությունը։

Ներկայ պահին, երբ Հայաստանի Հանրապետությունը ստիպված է ոչ միայն ներքին, այլև արտաքին ահագին դժվարությունների հետ կռվել, Կառավարության ծրագրի հիմնական գծերը կարող են միայն ընդհանրական բնույթ կրել։ Ես կարող եմ միայն հայտնել, որ Կառավարությունը կձգտի ամեն կերպ ամրացնել Հայաստանի Հանրապետության անկախությունը, ինչպես ներքին, այնպես էլ արտաքին տեսակետից։

Ներքին տեսակետից Կառավարությունը կձգտի ամրացնել Հայաստանի Հանրապետության պետական կարգերը, ստեղծել կանոնավոր բանակ, ամրացնել ֆինանսական դրությունը, զարգացնել ազգային տնտեսությունը, ամրացնել երկրի ներքին կարգը և ապահովել քաղաքացիների անձնական և գույքային իրավունքները։

Արտաքին տեսակետից Կառավարությունը կձգտի ամրացնել Հայաստանի Հանրապետության միջազգային դիրքը, հաստատել նրա հարաբերությունները հարևան պետությունների հետ, ինչպես նաև հաստատել հարաբերություններ այն պետությունների հետ, որոնք դեռ չեն ճանաչել Հայաստանի Հանրապետությունը։

Ներկայ պահին Հայաստանի Հանրապետության ամենամեծ խնդիրը Թուրքիայի հետ հարաբերությունների կարգավորումն է։ Կառավարությունը կձգտի հաստատել Թուրքիայի հետ այնպիսի հարաբերություններ, որոնք կապահովեն խաղաղ զարգացումը և կվերացնեն այն անհամաձայնությունները, որոնք գոյություն ունեն Հայաստանի Հանրապետության և Թուրքիայի միջև։

Ն. Գր. Տիգրան

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ Ա. Ա. ԽԱՏԻՍՅԱՆԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Ի. Թ. 8/20 մարտի 1920 թ.

Ն. Գր. Տիգրանի վերադարձի առթիվ Ն. Գր. Տիգրանի և Ն. Բ. Ն. Հայաստանի Հանրապետության Ներկայացուցչական Կոլեգիայի նախագահ Ա. Ա. Խատիսյանի միջև տեղի ունեցած հեռագրական փոխանակության հրապարակումը Ն. Գր. Տիգրանի կողմից ստանձնած պատասխանատու պաշտոնի հետ կապված՝ ինձ համար ամենամեծ պատիվն է, որ ես կարող եմ ներկայացնել Հայաստանի Հանրապետության Ներկայացուցչական Կոլեգիայի առջև Հայաստանի Հանրապետության Կառավարության ծրագիր

կղզւոյն և թէ Գեր. Մելքիսեդեկ եպիսկոպոս հրաժարական տալով ընդհանուր ազգայնոց առաջնորդութենէն, չկրնար ազատ ձեռք իւր ընթացքի նկատմամբ պատասխանատուութենէ։

ՀԱՅԵՐ Ի ՌՈՒՄԱՆԻԱ

Պուքրէշէն Սրժ. Տէր Խաչատուր քահանայ Մոսկոֆեան մի նամակ գրելով լսելագրութեանս կիմացունէ թէ Թըրկ–Օգնաէն իւր հեռանալու շարժառիթն եղած են ընտանեկան պատճառները և միանգամայն անտեղի վարժապետի գրգռիչ և խռովայոյզ ընթացքն։

Ա.յդ նամակ կը հրատարակենք յաջորդ թուով։

Ա Զ Գ

Մեծ. Պրն. Մխիթար Հիւսեանց կ. Պոլսեցի որ իւր ուսում առած է ըզ–ուիցերիոյ մէջ և բաւական ժամանակէ ի վեր քարտուղար–թարգման պաշտօնն վարած է եւրոպական հիւպատոսարաններուն մէջ ի Հայաստան, թողլով դիւանագիտական ասպարէզն կը ցանկայ տեսչի կամ ուսուցչի պաշտօն վարել հայ վարժարաններուն մէջ, ՈՒՐ ՈՐ ԱՀ ԼԻՆԻ, Ռուսաստան, Պուլկարիա, Եգիպտոս, Պարսկաստան և.ն., բաւական է որ ազգերէզ ունենայ Ազգին ծառայելու ուսուցչական պաշտօնով։ Պ. Հիւսեանց վարած է արդէն նաեւ ուսուցչական պաշտօն. գիտէ, բայի հայերէնէ, թուրքերէն, ֆրանսերէն, անգլիերէն և դերմաներէն լեզուներն, կարող է դասեր տալ նաեւ պատմութեան, աշխարհագրութեան և եւրոպական ձայնագրութեան։

Գէշ ընծայն կրնայ դիմել խմբագրութեանս։

ՄԵՍՐՈՊեԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՍԻՐԱՑ ԸՆԿ. Ի ՆՈՐ-ՋՈՒՂԱ (ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ)*

Ատենագրութիւն

Ա. Ընդ. Ժողովոյ «Ընթերցասիրաց ընկերութեան» (1) դասընթաց ի սան Սրժ. Խաչ. Տր. Մինաս Բարսեղեանի յ7–19 դեկտ. 1886 ամի։

Օրակարգ

Ա. Քննութիւն կանոնագրութեան ընկերութեանս։

Բ. Ընթերութիւն անդամոց Դպրոցասիրաց Մատենամարի նորին։

Գ. Որոշումն տեղւոյ Ընթերցարանի ընկերութեան։

Ա. Ընկերութեանս ժողովին ներկայացան նախապատրաստեալ երկոքին կանոնագրութիւնք արտաքին և ներքին, որոց իւրաքանչիւրն կըզա–

(*) Տեսնել Արմենիա թիւ 38։

(1) Զկնի փոքու միջոցի արտայօժար փոփոխանօք բազմաց անդամակցելոց կոչեցաւ այն «Մեսրովբեան Ընթերցասիրաց ընկերութիւն»։

րուն ակզբի ուսումնական յօդուած վերաքննելի ի վերջ տարեկան չրջանի ընկերութենս. ուստի ժողովս քննութեան ենթարկելով՝ նոյնութեամբ ընդունեց զայն առ այժմ՝ յարմար դատելով իւր սկզբնաւորութեան պարագային, և որոշեց վաւերացնել իւր պատուելի անդամակցաց ամբողջ առաջագրութեամբ։

Բ. Ըստ վերոգրեալ կանոնագրութեան ե. յօդուածոյ տրամադրութեանն ժողովս ապա ձեռնարկեց իւր Գործ. Մատենամարի անդամոց ընտրութեանն, որոյ արդիւնքն եղեւ ըստ յետագային

Պ. Պ. Դէսպգ Մ. Զօհրապ—Տնօրէն
» » Մաթուսապայ Ց. Ղարախանեան —Գանձապահ
» » Ճարութիւն Տր. Կարապետեան —Դրապետ
Սրժ. Խաչակիր Տր. Մինաս Բարսեղեան—Խորհրդական
Պ. Պ. Ճովհաննէս Հ. Դրիգորեան »
» » Ճովհաննէս Բամբաճեան »

Ուստի բարեմաղթելով վերոյիշեալոց նախ եռանդն ազգասիրական և լրջամիտ խոհեմութիւն այս բարի գործին մէջ, յանձնեց նոցա իւր կանոնագրութիւնն ի գործադրութիւն։

Գ. Ըստ որում Ընկերութեանս պարտ էր իւր կեդրոնավայրն եւս ունենալ, ուստի համահաճութեամբ բոլոր անդամակցաց որոշեց զայն ի սրահի երբեմն Ց. Մանուկեան դըպրոցի (1) որ կ'գտնուի Ս. Ճովհաննէս Եկեղեցւոյ բակին մէջ և չէ այժմ ի գործածութեան, նա մանաւանդ տեղւոյս ամբողջ մատղի կեդրոնում լինելով ամենայարմար վայրն է ընկերութեանս ազգօգուտ նպատակի գործադրութեանն, ուստի պատուիրեց իւր Գործադիր Մատենամարին գիմել գրաւորապէս առ Պատուելի Կառավարութիւնն նոյն եկեղեցւոյն և թոյլտուութիւն խնդրել նոցանէ այս մասին։ Իսկ զայն կահելու և պատրաստելու համար որոշեց որ առանձին մի հանգանակութեամբ դիմէ նա բարեսիրաց առատաձեռնութեանն, որք կ'յուսայ թէ՝ չեն պատրաստ ձեռն օգնականութեան տալ նմա այս չափաւոր ձեռնարկութեանս սիրոյն խրախուսելու համար։

Լուծաւ ապա ժողովիս նիստն ի յուսալ որ Ընկերութեանս պիտի հաճին մասնակցիլ նաեւ այն ընթերցասէր և ուսումնասէր անձինքն, որք աննախանձ սիրով կ'փափագին մարդկութեան և Հայ ազգի յառաջադիմութեանն։

(Վաւերացեալ առաջագրութեամբ բոլոր անդամակցաց Ընթ. Ընկ.)։

Կանոնագրութիւնք «Մեսրովբեան Ընթերցասիրաց Ընկ.» որ ի Նոր-Ջուղա

Ա ր տ ա ք ի ն

1. Ընկերութեանս նպատակն է ամէն կարելի միջոցներով նպաստել ընթերցասիրութեան ծաւալմանը տեղւոյս Հայոց և նոցա մանկանցը մէջ։

2. Ընկերութեանս կարող են անդամակցել այն ամէն ընթերցասէր անձինք, զորս Գործադիր Մատենախուժն արժան կ'համարի հրաւիրել։

3. Ընկերութեանս իւրաքանչիւր անդամակից պարտի ամսական տուրք վճարել մի դահն ի պէտս ծախուց իւր գրատանն և ընթերցարանին։

4. Ընկերութեանս Գործ. Մատենախուժն, որ պիտի վարէ նորա ընթացիկ գործերն ձայնից առաւելութեամբ, կ'կազմուի երեք պաշտօնակալներէ, որք են

Տնօրէն, Գանձապահ և Դրապետ և երեք Խորհրդականներէ՝ որոց պաշտօնն է

Տնօրէնն պարտի գործադրել այն ամէն միջոցներն՝ որք ընկերութեանս նպատակի իրականացմանը կ'օգնեն, հսկել կանոնների պահպանութեանը, հարկ եղած ընդհատութիւններն անել, և յընդհ. ժողով կոչել զընկերութիւնն։

Գանձապահն ընկերական տուրքերն պարտի գանձել, այն ծաւալական ծախքերն հոգալ, զորս նախատեսած է Գործադիր Մատենախուժն և պատասխանատու է այն գումարներին միայն, որք գանձուած են։

Դրապետն պարտի հսկել Մատենադարանին և լրագրաց անթերի պահպանութեան և նոցա կանոնաւոր բաշխմանն ընթերցասիրաց մէջ։

Խորհրդականք պարտին իւրեանց լրջի խորհրդակցութեամբն օգնել պաշտօնակալաց, քաջալերել զնոսա ի գործունէութիւն և հսկել նոցա պարտաճանաչութեանը վերայ։

5. Ընկերութեանս Գործ. Մատենամարի անդամակից Ընդհ. Ժողովում ձայնից առաւելութեամբ կընտրուին, և տարւոյ վերջում պարտին գրաւոր հրաժարական տալ զկնի համարատուութեան և տակաւին վերընտրելի են ըստ արդեանց գործոյն։

6. Ընկերութիւնս տարին մի անգամ յընդհ. ժողով կ'գումարուի տարեկան եւևմտացոյցն քննելու, Պաշտօնակալաց գործունէութեան հաստատութիւնն լսելու և նոր պաշտօնակալներ ընտրելու համար։

7. Անդամակից պարտին յարգել նաեւ ընկերութեանս Ներքին կանոնագրութեան յօդուածներն առ ի պահպանութիւն բարեկարգութեան։

8. Վերաքննելի է կանոնագրութիւնս զկնի տարեկան չրջանի ընկերութեանս։

Ն ե ր ք ի ն

1. Ընթերցարանը բաց է հինգշաբթի և կիւրակէ օրերն ըստ Եւրոպ. ժամը 5էն մինչեւ 8, ամենայն անդամակցաց և ըստ դիպաց այցելուաց համար։

2. Արգիլուած է Ընթերցարանին մէջ ծխելն, կրօնական վէճեր յուզելն և Պարսկական ներքին քաղաքականութեան վերայ խօսելն։

3. Ամէն անդամակից ատրագրութեամբ կարող է գրատանէս իւր ընտրած գիրքը տանել կարգալու համար, բայց միայն մի հատ իւրաքանչիւր անգամին և 20 օր միայն կարող է պահել առ առաւելն։

4. Անդամակից եթէ կամի գիրք տանել ընթերցարանի գրատնէ՝ իւրաքանչիւր հատորին 4 շահի պարտին վճարել և ենթագրել են վերոյիշեալ կանոնին։

5. Եթէ անդամակից կամ ոչ անդամակից ոմն ընթերցարանի գիրքերէն մին կորցնէ, կամ նորա թերթերէն պակասեցնէ, գիրքի գնոյն կրկինն պարտի վճարել։

6. Անդամակիցք լրագիր կարող են տանել միայն ընթերցարանի յաղորդ բացման օրն անդ պատրաստ անելու պայմանաւ։

7. Ով որ լրագիր կորցնէ, 10 շահի պարտի վճարել ընկերութեանս արկղին։

8. Վերաքննելի է կանոնագրութիւնս զկնի տարեկան չրջանի ընկերութեանս։

(Վաւերացեալ առաջագրութեամբ բոլոր անդամակցաց)։

Ի Նոր–Ջուղա 1887
Ի 1 Յունվարի

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ

Կ. Պոլսէն կը հեռագրեն դեկտ. 26ին թէ նախարարական խորհուրդը նախորդ օրի նստին մէջ զբաղուեր է Սուէզի չրանցի չէզոքացման վերաբերեալ անգլօ–ֆրանսական պայմանագրի խնդրոյն։ Թէեւ խորհրդակցութեան արդիւնքը յայտնի չէ դեռ, բայց այլ եւս տարակոյս չկայ որ Թուրքիան ալ հատանութիւն պիտի տայ այդ պայմանագրի, քանի որ Անգլիա, Աւստրիա և Իտալիա դեսպաններն միաձայն դիմումներ արած են Բ. Դրան, վաւերացնել տալու համար այդ պայմանագիրը։ Ռուսական դեսպանն ալ իր կողմէ մի այդպիսի դիմում պիտի անէ Բ. Դրան։

— Պետերբուրգէն կը հեռագրեն թէ զօրավար Բիլմօգի և ներքին խորհրդական Բրօպեթինկ՝ Զարին կողմէն յատուկ պաշտօնով պրկուած են Պերլին։

—Ժընեվէն տրուած մի հեռագիր կիմացունէ թէ այնտեղ ձերբակալուած է Պերլինի ոստիկանութեան գործակատարներէն Հարթմ անուն մէկը։ Ասոր բնակարանը խուզարկուած ժամանակ շատ հեռագրական թուղթեր գտնուած են Զարը սպաննելու փորձին նկատմամբ որ եղաւ այս տարի մարտ ամսին մէջ։ Պերլինի գաղտնի ոստիկանութեան գլուխ Պ. Բրիւէժէր հրաժանգներ գրած է, մարտ ամսէն քիչ յառաջ, իւր գործակատարհատորէն թէ պէտք է մօտ ժամանակներ մի հղեռնագործութիւն նիւթել Զարին դէմ և այդ գործ կարգադրել Ժընեվի մէջ։

— Լոտա Սալղպըրին մի տեսակցութիւն ունեցած է Ֆրանսա, Ռու–

սիան, Ալմանիան և Իտալիան դեսպանները հետ օրէ կը հետեւցունեն թէ այդ տէրութիւնները համաձայնութիւն յայտնած են մի վեհաժողով գումարելու յունվար ամսին մէջ Մոնքի խնդրին համար։

—Վիէննայէն կիմացունեն թէ Բոլոնիայի մէջ ապստամբութիւն ծագած է. բայց Պետերբուրգէն եկած հեռագիրները սուտ կը հանեն այդ լուրը։

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

CONSTANTIN P. CHÉHIANTZ
Négociant-commissionnaire
à Milan (Italie)

Հայ վաճառականները որոնք կը փափագին ուղղակի յարաբերութեան մտնել Պ. Կոստանդին Չէհեանցի պատուատոր Հայ վաճառատան հետ, յանձնարարելու համար ամեն տեսակ ապրանքներ գնելու կամ ծախելու համար, պետք է դիմեն ուղղակի հետեւեալ հասցէին.

Monsieur Constantin P. Chéhiantz
No 18, Via Lauro, 18
Milan (Italie)

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԱԶԴ

Հարկ կը համարինք ծանուցանել Արմենիոյ բաժնորդ գրուիլ ցանկացողներուն որ չուղեղով անէծ ծնցորդ հաշիւ ունենալ մեր բաժնորդներուն հետ լրագրի Գ տարեշրջանին վերջ (1888 յուլիսի վերջ), այսուհետեւ ատենան բաժնորդագրութիւն չենք կարող ընդունիլ Արմենիոյ համար։

Ինչպես գրուած է արդէն Արմենիոյ ճակատը, բաժնորդագրութիւնները կը սկսին ամսագլուխներէն (Նոր Տոմարի համեմատ)։ Ուստի անհրաժեշտ է որ կուզեն իրենց բաժնորդագրութեամբ պատուել և քաջալերել Արմենիան, իրենց սկսած ամսագլուխէ մինչեւ 1888 Յուլիսի վերջ ամեն մէկ եռամսեայի համար 3 ֆր. հաշուելով պետք է դրկեն բաժնորդագինն. իսկ եթէ եռամսեայներէն գոնէ մէկ կամ երկու ամիս ալ ծոյլ մինչեւ 1888 Յուլիսի վերջ, պետք է 2 ֆր. հաշուել մէկ ամսի համար։

CONTES GRIVOIS

DEUXIÈME SÉRIE

Par Evariste Carrance

La deuxième série de ces *contes rabelaisiens* vient de paraître. Elle est digne de la première dont le succès énorme n'est pas épuisé. La deuxième série contient des contes salés : Le Pélerinage, Le Mari gourmand, Les deux Huissiers, Le petit Pain, Les deux Pochards, Selon l'Evangile. Il faut lire cela pour rire à se tordre.

Adresser, pour recevoir le petit volume *franco*, 50 centimes à M. le Directeur de la Revue Française, 6, rue du Saumon, à Agen.

ԿԱՐԵՒՈՐ ԱԶԴ

Փափաքելով որ Արմենիան տարածուի նաեւ մեր հայրենակիցներէն այն դասակարգի մէջ որոնք դիւրութիւն չեն ունենար 5 ֆրանգ մէկ անգամէն վճարել և գէթ 3 ամսով բաժնորդագրուիլ, որոշեցինք հատով նաեւ ծախել տալ Արմենիան Եգիպտոսի, Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ, Ամերիկայի մէջ և այլ տեղեր ուր որ փափագ յայտնուի։ Արմենիան պիտի ծախուի ամեն տեղ ՀԱՏԸ 20 ՄԱՆԹԻՄ, նայն տեղի համարժէք դրամով։

Արմենիայի Խմբագիր–Տնօրէնը այս կերպով մի զոհողութիւն եւս յանձն կառնէ տարածելու համար այս ազատական Մերձ Թիւրքիոյ և Ռուսիոյ դուրս գտնուած Հայերի ամեն դասակարգերին մէջ։

Արմենիան հատով ծախելով տարածել ցանկացողներին բաւական մի դեղչ կը լինի 20 սանթիմին վրայ։ Պայմանների մասին նամակով դիմել Խմբագիր–Տնօրէնին։

Կը յուսանք որ մեր բարեկամները չեն պլանար իրենց աջակցութիւն, այս միջոցով եւս տարածելու համար Արմենիան։

ՕՐԱՑՈՑՑ

1888 ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ

1888 Թուականի Օրացոյցները, Արամեան տպագրութիւն, եկած են Արմենիայի խմբագրատունը ուր կը ծախուի պարզ Օրացոյցը 25 սանթիմ, յատկացածներով ընդարձակուածը 65 սանթիմ. Մարսէյլէն դուրս, փոստի ծախքը խմբագրատան վրայ, պարզը 30 սանթիմ, ընդարձակը 75 սանթիմ։

Հայրենասիրական հրատարակութիւններ

Արմենիայի խմբագրատունը ծախու կը գտնուին հետեւեալ ժամանակին վէպիկներն, որոնք Պետերբուրգ տպագրուած են, յատկապէս հայ ժողովրդին մէջ անձնազոհութեան և հայրենասիրութեան գաղափարներն տարածելու նպատակով։

1. Ութիշի գերեզմանի վրայ առանց արտասուքի եղ լաց լինում. (Նիւթը առնուած է Հայերի կրած հարուստհարութիւններէն Ցաճկահայաստանի մէջ, վաչխատու հայ հարուստներէն և զազրաթարոյ ու բարբարոս գայմագամներէն ձեռքէն)։ Գինն է 20 մեդ.

2. Իշխան առազաստպետ. (Քրիստոնեաներէն հանդուրժութեանը համար Թիւրքիոյ տորթագրած գաշնադրութեան ուսումնասիրութիւն է Տիգրիսի Ներսիսեան վարժարանին, 172 երեսներ, բաղկացած այս երկարանի մէջ ժողոված և հրատարակած է տպագրին 104 երգեր, անոնց եղանակներն ալ ձայնագրելով հայկական խազերով)։ 2 ֆր. 80 սանթիմ)

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Ա. ՀԱՅ ԴԻՒՑԱԶՆՈՒՀԻ ՄԸ (Եւրոպաի մէջ բնակած մի Հայի Հայաստանի վրայ արած խորհրդածութիւններով կը սկսի և մի Անգլիացու բերնով կը պատմէ երեւանցի մի հայ աղջկան հատատատմութիւնը մահմետական կրօնը չընդունելու և իր հայ նշանածի հետ ամուսնանալու համար), 50 սանթիմ.

Բ. ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՑԻ (Հայ գիւղացիների բուն վիճակը որ չատերին անծանօթ մնացած է, ուսումնասիրելու պէտքը կը ներկայացունէ), 20 սանթիմ.

Գ. ՍՍՂՄՈՍ ԻՍՐԱՅԵԼԻ (Հայաստանի ապատութեան ցանկացող մի Հայի մտքին տանջանքներն և մտածումներն են Սաղմոսի ոճով գրուած), 40 սանթիմ.

ԼԵՒՈՆ ԼՈՒՍԻՆԵԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐԸ

Կիլիկիոյ վերջին Թագաւոր Լեւոն Լուսինեանի որ կը հանգչի Փարիզ ի Սէն–Տընի Կեղեւասինեանց վանքին մէջ, չերմին պատկերը կը գտնուի «Արմենիա»ի խմբագրատունը։ Շերմին վրայ կայ տապանագիրէն զատ, և Լեւոն Թագաւորի արձանը։

Պատկերի գինն է 60 սանթիմ։ Խմբագրութիւնն կը վճարէ փոստի ծախքը։

ՀԱՅՔ եւ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

ՕՏԱՐՆԵՐԻ ԱԶԲՈՒՄ

ՓՈՐՁի խմբագրապետ Մեծ. Պրն. Ազատ Յակոբենեանցի կարդացած մի հրապարակական դասախօսութիւնն է Հայկական խնդրին նկատմամբ Թիֆլիսի ժողովարանին մէջ 1879 թ. մայիսի 17ին։ Կը ներկայացունէ Եւրոպացիներուն նկատողութիւնները Հայերի մասին և կը նկարագրէ Լոնտոնի Անգլօ–Հայկական Մանաժողովի արած միջնինակը 1878 յուլիսին, Հայկական խնդրին համար։ Կը ծախուի «Արմենիա»ի խմբագրատունն։ Գինն է 1 ֆր. փոստի ծախքը մեր վրայ։

ՏՆՕՐԷՆ—ԽՄԲԱԳԻՐ
Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ
Le Gérant : FÉLIX ENFFANTIN.

ՄԱՐՍԷՅԼ
Հայերէն տպարան Մ. Փորթուգալեանի
Marseille. — Imprimerie du Midi, M. Schickler rue Vacon 56.